Май бирги – биле, эшчилер!

Бүгү чуртталарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 104 (10089) | 1976 чылдың май 1, суббота | 1925 чылда үнелеп эдилеттинген | Өртээ 2 көп.

ЗИЛ АВТОЗАВОДТУҢ АЖЫЛЧЫННАРЫ-БИЛЕ ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

Ада-чуртуң автомобиль үлетпүрүүнүң баштайгызы Москванып И. М. Лихачев аттыг автомобиль заводу улуг ат-алдарлыг. ЗИЛ-диң революсчу болгаш күш-ажылчы намдары алдарлыг. Автомобиль чыып кылыр бүдүрүлге чери кылдыр 1916 чылда тургустунган ол завод ам амгы үениң күчүдүг бүдүрүлге каттыжыышкыны болу берген.

Баштайгы беш чылдардан эгелеп завод үргүлчү хөгжүп, чүк сөөртүр автомобильдерни бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле күчүлерни улгаттырып келген. Ооң тургустунганының болгаш хөгжүлдезининг төөгүзү чуртту социалистиг индустриализастаарынче Коммунистиг партияның кол угланыышкынының шынчыының бүдүрелдиг бадыткалы болган. Ооң-биле кады бүдүрүлгениң кадрлары өскен, улам-на нарын болгаш харыысалгалыг сорулгаларны шиитпирлеп келген. Бүгү эгелээшкиннерниң авангардынга чорувушаан, улуг херектерниң сорук кижилериле ажылчын коммунистер, заводтуң партия организациязы болган.

Заводтуң коллективи коммунистиг партияга кызыгаар чоокка бердинген. Бодунуң мурнунда турар сорулгаларны шиитпирээринге ол дайынчы, бедик идепкейлиг чоруу-биле, херек бүрүзүнге шиитпиргиг чүүлдү тып ап биилри-биле ылгалып чораан. Чуруттуң хөй санныг коллективтериниң деткимчизин алган эвээш эвес патрпотчу эгелээшкиннер бүдүрүлге черинге тывылган.

Май бирги эдилер күш-ажылчы чедиишкиннер-биле утказаннар. Байырладыр бүдүүзүнде кол конвейерден бо чылдың эгезинден бээр 70 муңнуг автомобили үнген. Ынчангаш ол эртем-техниканың ишкинде улуг сагыш-сеткил ханыышкынының үнер дөзү, энергияның болгаш оптимизминиң эки немээшкини болур.

Эштер, бистиң бүгү планнарывыс, бистиң партиявыстың бүгү политиказы кол сорулганы — совет улуска, силерге, силериң кадайларыңарга болгаш ургуларыңарга, төлептиг ажылдаашкы, дыштанылгажеткен күш-ажылдың хөгжүлдезин ам-даа демисежин турар улустар корүп турар дээрзин бис кажан-даа утпайн чоруур бис. Ол бүгү, эштер, биске хөй чүүлдү хүлээндирип турар.

Чоокта чаа СЭКП-ниң XXV съездизинге Төп Комитет партияның болгаш улустуң мурнунга беш чылдың иштинде кылдынган ажыл дугайында отчёдун кылган. Ол чылдарның иштинде бистиң Төрээн чуртувус улам-на бай, улам-на күчүлүг болу берген, совет кижилер улам-на эки амыдыралды тургузарын салып турар. Ынчаштаң партия чүү-даа кылып тургаш, даштыкы политиканың хереглери-даа бодазы иштинги характерлиг хемчегләр-даа бол, бис, коммунистер, кандыг-бир айтырыгны шиитпирлээри совет улустуң амыдыралынга болгаш чаагай чоруунга, коммунизм дээш тургузукчу күш-ажылга тайбың байдалды хандырарынга, бүгү-шиитиниң тайбыңнын бижиглаарынга канчаар, кандыг байдалдыг саллар чедирерил деп айтырыгны үргүлүү салып турар бис.

Бистиң чуртувусче, Ленинниң чуртунче, тиилээн социализмниң делегейде баштайгы чуртунче бүгү делегейниң ажылчы чоннары изит эң-сеткил каттыштырылгазы-биле болгаш эш-хуунуң негелдези-биле, ынакшыл-биле болгаш идегел-биле көрүп турар, боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш ам-даа демисежин турар улустар корүп турар дээрзин бис кажан-даа утпайн чоруур бис. Ол бүгү, эштер, биске хөй чүүлдү хүлээндирип турар.

Чоокта чаа СЭКП-ниң XXV съездизинге Төп Комитет партияның болгаш улустуң мурнунга беш чылдың иштинде кылдынган ажыл дугайында отчёдун кылган. Ол чылдарның иштинде бистиң Төрээн чуртувус улам-на бай, улам-на күчүлүг болу берген, совет кижилер улам-на эки амыдыралды тургузарын салып турар. Ынчаштаң партия чүү-даа кылып тургаш, даштыкы политиканың хереглери-даа бодазы иштинги характерлиг хемчегләр-даа бол, бис, коммунистер, кандыг-бир айтырыгны шиитпирлээри совет улустуң амыдыралынга болгаш чаагай чоруунга, коммунизм дээш тургузукчу күш-ажылга тайбың байдалды хандырарынга, бүгү-шиитиниң тайбыңнын бижиглаарынга канчаар, кандыг байдалдыг саллар чедирерил деп айтырыгны үргүлүү салып турар бис.

Бистиң чуртувусче, Ленинниң чуртунче, тиилээн социализмниң делегейде баштайгы чуртунче бүгү делегейниң ажылчы чоннары изит эң-сеткил каттыштырылгазы-биле болгаш эш-хуунуң негелдези-биле, ынакшыл-биле болгаш идегел-биле көрүп турар, боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш ам-даа демисежин турар улустар корүп турар дээрзин бис кажан-даа утпайн чоруур бис. Ол бүгү, эштер, биске хөй чүүлдү хүлээндирип турар.

Ынчангаш ооң-биле кады чедип келген СЭКП ТК-ниң Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ниң секретары М. А. Сусловту, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ниң секретары А. П. Кириленкону, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП МХК-ниң бирги секретары В. В. Гришинни чылыы-биле болгаш чүректиг ханызындан уткуп алганнар.

ЗИЛ-диң мурнакчы ажылчыннары, хоочуннары, заводтуң, партия, профсоюзтуң болгаш комсомол организациялары-ның удуртукчулары кол ажык аксының чанында оларга оорушкү-биле байыр чедиргеннер. Мурнакчы комсомолчуаныктарның бригадаларының кежигүннери эргим ажылчыларга кызыл чечектерни тудуспаннар.

Хүралдаар алдга заводтуң активи-биле эш Л. И. Брежневтиң беседазы болган. Леонид Ильич Брежнев-биле ЗИЛ-диң он дээре ажылчыннарын — Социалистиг Күш-ажылдың Маадырларын, Ленинн орденниң эдилекчилерин, бүдүрүлгениң чаартыкчыларын таныштырган. Оларның күш-ажылы-биле, зилчилерниң бүгү коллективиниң күш-ажылы-биле эрткен беш чылда улус ажыл-агыйынга 900 муң ажыг чүк автомобильдерни, 720 муң соодукчуларны, 700 миллион ажыг рубльге артык кезектерни бүдүрүп үндүргенин.

Леонид Ильич Брежнев бүдүрүлгениң мурнакчылары-биле таныжып, оларга күш-ажылчы чедиишкиннери дээш Май бирниң кел чыдар байырлалы-биле чүректиң ханызындан байыр чедирген.

Каттыжыышкынның кол директору П. Д. Бородин завод дугайын, бүдүрүлге чериндө калбаргап социалистиг чарыштың түңнелдериниң дугайын, эртемниң болгаш техниканың эң чаа чедиишкиннерни бүдүрүлгеге пептередип турарының дугайын, эртемниң эң улуг албан чөрлери-биле болгаш эртемденнер-биле, чижээлээрге, академик Б. Е. Патон-биле болгаш ооң институдубиле заводтуң дарылзаалдарының дугайын чугаалап берген. Заводтуң хөгжүдезиниң перспективаларының дугайын, дээди шынарның продукциязын бүдүрүп үндүрериниң эффективтиг чаагай күчүлериниң дугайын П. Д. Бородин база чугаалап берген. СЭКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлерин удуртулга болдургаш, оңгу беш чылда бүдүрүлге черинің хөй муң кижилиг коллективи боттарының күжениишкиннерин продукциялың шынарлыг болуру, оларның бедик шынарлыг болуру, оларның янзы-бүрү негелдеринге хандырары херек. Бо бүгү ам партиянын, ооң Төп Комитединиң, СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң онза сагыш салыр чүүлү болур.

Чижек кылдыр чурттарга чөрлериниң айтырыгларын алдыл. Бүгүн олар ам-даа хөй кижилерниң сагыш-сеткилин хаара тудуп турар. Ынчангаш онгу беш чылдың планын ажылдан кылып тура партия Төп Комитеди ол айтырыгга онза кичээнгейин салган. Ам болур беш чылдың дургузунда шиитн шөлү 550 миллион дөрбелчин метр чурттарга бажыңнарын тударын төлевилээп. Ол чүл дээрге, чыл бүрүзүнде биске барыла 10—11 миллион кижи чаа бажыңнар алыр дээни ол-дур. Ол багай эвес.

Ооң-биле чергелештир чурттарга бажыңнарының шынары ажыг-бирге шиитпирлеп шыдаар бе? Чугаа чок, шыдаар! Ол чүгле бистиң социалистиг, ёзулуг улусчу дургузуувустуң, бистиң совет амыдыралывыстың байдалдарынга болдуунуң болур, бистиң амыдыралывыстың үезинде улустуң күш-ажылы-биле тургустунган чүүл ажылчы чоннарының амыдыралының байдалын экижидериниче угланып турар болгай.

Эштер!

Хоочун салгадың кижилери эрткен дайынны экизи-биле билир. Олар октуг боозун холга тутказ, дайын фронтуларының чалбыжын эрткен болгай. Хөй-хөй кижилер маңаа, тылгга, дайын чылдарының дошкун шылгалдаларын маадырлыы-биле тудуп эрттирген. 16 муң автозаводчулар Төрээн чуртун камгалавышаан, дайылдажып турган, оларның кезии ээп келбээн.

Тайбың аар ортек-биле чаалап алдынган, ынчангаш бистиң Төрээн чуртувус ону камгалаар дээш күштерин харамнанмайн келген болгаш харамнанмайн-даа турар. Тайбың— бүгү-ле удустарга өндүр чаагай чорук-тур. Кижи төрелгетенниң социал дешилгезининг чугула негелдези-дир. Бистиң партиявыстың, Совет күрүнениң күжениишкиннери, пайыралдыг болгаш сырый каттышкан хөделип турар социалистиг дем каттыштырылга чурттарының идепкейлиг политиказы, дешилге болгаш улустарның хосталгазы дээш бүгү-ле демисечилер-биле оларның быжыглыг турар эвилели, капиталистиг чурттарның тайбыңга ынакшылдыг, чүвенк боттуу-биле көөр болуктери-биле оларның ажылхерекчи кады ажылдажылгазы боттарының түңнелдерин берип турар. Делегейниң дүшүүрүүг чоруу дыка чымчаан, күрүнелериниң калбак тайбың кады ажылдажылгазынга үндезин суур тургустунган.

Тайбың болгаш делегейниң кады ажылдажылгазы дээш, улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш

(Уланчызы 2-гн арында).

РСФСР-НИҢ ҮЛЕТПҮРҮ 1976 ЧЫЛДЫҢ ДӨРТ АЙЛАРЫНЫҢ ПЛАНЫН ХУУСАА БЕТИНДЕ КҮҮСЕТКЕН

Россия Федерациязының үлетпүрүүнүң ажылдакчылары продукция сайгарарының шынтыг хемчээлиниң болгаш кылыгларының эң чугула хевирлериниң хөй ныруузун бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле 1976 чылдың дөрт айларының планын хуусаа бетинде күүсеткен.

РСФСР-ниң ТСЭ.

Эш Д. Ф. Устиновту ССРЭ-ниң камгалал министринге томуйлаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң доктаадыры болза: Эш Дмитрий Федорович Устиновту ССРЭ-ниң камгалал министринге томуйлаар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1976 чылдың апрель 29.

Эш Д. Ф. Устиновка армия генералы шериг атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң доктаадыры болза: Эш Дмитрий Федорович Устиновка армия генералы деп дараазының шериг аттын тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1976 чылдың апрель 29.

БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИННЕРИ

СЭКП Тыва обкомунуң, республиканың Дээди Советиниң Президиумунуң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң адынга партияның Якут, Бурят, Калмык обкомнарындан, ол республикаларның Дээди Советиниң Президиумнарындан болгаш Министрлер Чөвүлелдеринден, партияның Красноярск крайкомундан болгаш крайкүскомундан, партияның Чита, Хакас, Даг-Алтай обкомнарындан, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Күрүненің аймыл чок чорук комитединиң Кызыгаар шериглериниң политэргелелинден болгаш Шериг чөвүлелиниден, Сибирьниң Кызыл туктуг шериг округунуң шериг чөвүлелиниден, Забайкальеның шериг округунуң шериг чөвүлелиниден, командылал чериниден болгаш политиктиг килдизинден Май бирги таварыштыр байыр чедиришкиннери келген.

СЭКП-ниң төөгүлүг XXV съездизиниң шиитпирлерин боттандырарынга, оңгу беш чылдың бирги чылының онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжынга улуг чедиишкиннерлиг болуруун, кан кадык болгаш хууда аскежиктиг болуруун Тываның бүгү ажылчы чоннарынга ында хүзээн.

Чугаалажыышкыннар доозулган

ПАРИЖ. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко биле Францияның даштыкы херектер министри Ж. Сованьяргтың аразында чугаалажыышкыннар Парижке апрельдиң 29-та доозулган.

Совет француз политиктиг консультацияларның практиказын ийи тала чогумчалыг деп үнелеп көргеш, совет болгаш француз төлээлекчилериниң ужуражыышкыннары чавыртыышкынны ханыладырынче угланган дугуруштуп-ган базымнарга чедирген турарынче чүткүвүшаан, ол консультацияларны боттарының калбартыр болдап турарын бадыткаан.

Садыг-экономика, эртем-техника болгаш культура талазы-биле ийи талалыг харылзаалар-ның хөгжүлдезининг чорудулгазы чогумчалыг болуп турарын, а ол ышкаш хөй-хөй угланыышкыннарга ССРЭ биле Францияның аразында ады ажылдажылганы улам-на шапкынчыдарынга болдунар аргалар бар болуп турарын чугаалажыышкыннар чоруп турда демделгээн.

Ол-ла хүн А. А. Громыко Ж. Совашярга алдар болдуруп шайлалга кылган, аңаа Францияның национал хуралының даргазы Э. Фор болгаш чырыдыышкын министри Р. Абн олар база киришкен.

Апрельдиң 29-туң кежээзинде А. А. Громыко Француз Республиканың национал хуралының даргазы Э. Фор-биле ужурашкан. Болган беседа үезинде совет-француз харылзаалар-ның чамдык айтырыгларын, а ол ышкаш делегейниң ээлээн хөй айтырыгларын чугаалешкан.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эргим эштер, автозаводчулар!

Бүгүн силерде улуг, оорушкүдүг хүн, ынчангаш ТК-ның Политбюрозунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң хүндүлүг даалгазын күүседиря-биле — Лихачев аттыг автозаводтуң алдарлыг коллективиниге Төрээн чуртуң бедик шаңналы— Октябрь Революциязы орденни тыпсып, силериниң-биле ужуражыры менээ кончуг оорушчуг.

Улуг заводтуң ажылчын коллективиниге күш-ажылчы амыдыралынны эгелээр оорушкүдүг болган мен. Ынчангаш менээ силерниң-биле ужуражыышкын орустуң эгезинин дугайын, мээң хоочун эргим ажылчын эштерим дугайын эки-биле сагындырып турар. Олар менээ баштайгы профессияны бергеннер, амыдыралдың парын эртеминге өөреткеннер, күш-ажылдың кижизиниң күжүн болгаш сагыш-сеткил талазы-биле чаражын көргүскеннер. Ындыг үшиверситеттер уттундурбас.

Соолгу үеде бүдүрүлге черлеринге үргүлчү баары менээ болдунмазы хараадаачыг болган ужурунда, бо ужуражыышкынга мен улуу-биле көрүп турмен. Иштинги тургузуушкунуң улуг болган сонгаарладып болбас сорулгалары база даштыкы херектер бистиң шүүтүвустан болгаш ТК-дан база чазактан эвээш эвес үени болгаш күштерни үргүлчү иеген турарын силер билир болгай силер. Ынчалза-даа бистиң бо хүнгү ужуражыышкыпывыс ышкаш ында ужуражылгага «хостут үе» тыпты бергенде, бистиң планнарывыс болгаш ажылхеректериве дугайында, сагыш човаашкыннарывыс болгаш илеглелдериве дугайында бодалдарывысты солчур арга тывылганда — ол болза ка-

(Уланчызы 2-гн арында).

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арыда).

улам ынайгы демиселдиң программазын СЭКП-ниң XXV съездизин идип үндүргенин билир болгай силер. Ол программаны бистиң чуртувустада, даштыкыда-даа изин-биле деткээн дээрзин ам безин чугаалап болур. Ам ону боттуг ажыл-херектер-биле моогаг-шылаг чок быжыглаары, ында салдынган сорулгаларны шиитпирлээри чедип алыры чугула. Ону боттандырар чорук чөптүг тайбыңныг болгаш улустарның **ынаныштыг** айыыл чок чоруунуң үндезинзериң быжыглаарына идигни бээр апаар.

Советтер чуртунуң делегейге турушкаларын быжыглаары — ол дээрге чүгле политиктерниң болгаш дипломаттарның херээ авес-тир. Ол дээрге бүгү партияның, бүгү совет улустуң херээ-дир. Силер боттарыңарның станоктарыңарга, пресстеринерге, конвеерлеринерге ажылдавышаан, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң даштыкы политиказын боттандырарынга оон-биле боттарыңар база-ла киржин турарыңар олдур.

Ынчаарга дайынның айыыл-соңгаар идеринден чедип анканывыс база бистиң чуртувустуң делегей байдалы бөгүн кажантыышкындан-даа артык быжыг апарганы ол дээрге бистиң чуртувустуң капчаар-даа аажок улус моралдыг база, **политиктиг** ап-алдарының, ажылчын ажыгның, колхозчу тараачыларның, интеллигенцияның күш-ажылы-биле тургускан оон экономиктиг болгаш шериг күүзүнүң ачызыдыр. Ынчаарга ол күш-ажыл **социалистиг** Төрээн чурттуда, бүгү дешпилелиг кижи төрелгетеңнин-даа изиг хүндүткелиг ап турар.

Амгы ышкаш, тайбың күш-ажылга ындыг таарымчалыг байдалдар бистиң чуртувуска турун көрбээн. Херектиң ужуру чүдел дээрге ол таарымчалыг байдалларны коммунизмче улам ыңайгы бурунгаарлаашкынга эң-ле улуг чергеэ-биле ажыглаарында болуп турар. Партияның XXV съездизиниң онзалап демдеглээн ыякаш, чаа беш чылдың ядл сорулгазы — ол дээрге иннилел бүдүүлгезинниң дең-дески болгаш пропорциопалдыг хогжүлдезинге, оон ажыктыын бедидерине, эртем-техниктиг дешпилгени дүргедедириңге, күш-ажылдың бүдүүкчүлүн остүгериңге, бистиң улус ажыл-агыйывыстың бүгү-ле звеноларыга ажылдың ыңаларын бүгү хемчег-биле экижидериңге үндезилээш, чоңнуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг денгелин хажык чок бедидери болур.

База катап демдеглеп каар бодай-дыр мен: **бүгү-ле звеноларга ажылдың ыңарын бүгү хемчег-биле экижидерп. Ол дээрге эң-не кол ужур-дузалыг чүүл-дүр, эштер.**

Коллективтиг күш-ажылды болур-чогууру-биле үре-түңнелдиг кылдыр организастаары—канчаар-даа аажок улуг сорулга-дыр. ол чүге удуртукчуларның улуг кичээнгейин негеп турар звес. Амгы үениң бүдүүлгези болза ажылдакчы бүрүзү күш-ажылчы чорудулгага болуунуң кылыр чүүлүн тодаргай билгеп турарын, ол чүнү база чүге кылып турарын, оон чүү хамаажырын, ооң күш-ажылы — иинти ажылдың эргежок чутула кезээ дээрзин медереп билгеп турарын негеп турар.

Бир авес ыңдыг медерел бар болза, ынчан ёзугуг сонуургал бар апаар, ынчан күш-ажыл — өөрүшкү, ынчан күш-ажыл — чогаадыкчы чорук болу бээр. Ынчан ажылдакчы бүрүзүнүң не мурнунга ыңдыг айтырыглар чайгаар тургустунуп келир: дериишкиннерни кайы хире угаасылалдыг, ажылагыйжы ёзу-биле ажыглап турар бис, материалдарны, аңша-хөреңгинн, үени канчаар чарыгдап турар бис. Эки, ёзулуг-ла мурнакчы ажылчынга аңаа-ла күш-ажылга ынакшылдыг база сагылга-чурумнуг болуру четпес, оон аңгыда идепкейлиг, сонуургалдыг болур чорук болгаш шиити херек дутайында сагыш салыры, ол херек бригадага-даа, цехкеда-даа, шиитизи-биле бүдүүлгеге-даа эки чоруттунган турарынче чүткүүрү негеттинер, бистин социалистиг тургузуувус ыңдыг болгай.

Заводтарны болгаш шахталарны, домна суугуларны болгаш машиналарны, приборларны болгаш эң чаа автоматтарны — ол бүгүнү бүдүүлгө фондулары деп адаар, ол дээрге улустуң капчаар-даа аажок улуг байлаа-дыр. Ынчалзажок ол байлакты ёзулуг-ла үреттүнелдиг кылдыр ажыглап билир херек. Күш-ажылды эртемге үндезилеп, тодаргай организаставаас болза, шын планнаашкын болгаш эки эргелеп башкарылга чокка, бүгүде ажыдакчыларның — бүдүүлгенин командирлериниң эгелээш, күүседикчилериге чедир — харыысалгаш бедитпес болза — ол байлак бистиң алыр деп ыңаның-турарывыс ыңдыг эгиднинкиинн берип шыдавас.

Чогум-на ынчангаш ажылкеректи ак сеткилдин-биле көөрү, ажылдың дең-дескн болуру, араазында тудуш харылзаалыг бүдүүлгелерни айлап таарыштырары, техниканы болгаш чиг-этти ажылагыйжы ёзу-биле көөрү, кампалгаңын шыңгыы чуруму дээш ышкаш ыңдыг айтырыгларны бирги чергеже идип үндүрүп турарывыс ол. Бүгү чонга, совет кижи бүрүзүнге херек болуп турар бедик коргузукчуларның улуг кичээнгейин негеп турар звес. Амгы үениң бүдүүлгези болза ажылдакчы бүрүзү күш-ажылчы чорудулгага болуунуң кылыр чүүлүн тодаргай билгеп турарын, ол чүнү база чүге кылып турарын, оон чүү хамаажырын, ооң күш-ажылы — иинти ажылдың эргежок чутула кезээ дээрзин медереп билгеп турарын негеп турар.

Бир авес ыңдыг медерел бар болза, ынчан ёзугуг сонуургал бар апаар, ынчан күш-ажыл — өөрүшкү, ынчан күш-ажыл — чогаадыкчы чорук болу бээр. Ынчан ажылдакчы бүрүзүнүң не мурнунга ыңдыг айтырыглар чайгаар тургустунуп келир: дериишкиннерни кайы хире угаасылалдыг, ажылагыйжы ёзу-биле ажыглап турар бис, материалдарны, аңша-хөреңгинн, үени канчаар чарыгдап турар бис. Эки, ёзулуг-ла мурнакчы ажылчынга аңаа-ла күш-ажылга ынакшылдыг база сагылга-чурумнуг болуру четпес, оон аңгыда идепкейлиг, сонуургалдыг болур чорук болгаш шиити херек дутайында сагыш салыры, ол херек бригадага-даа, цехкеда-даа, шиитизи-биле бүдүүлгеге-даа эки чоруттунган турарынче чүткүүрү негеттинер, бистин социалистиг тургузуувус ыңдыг болгай.

Заводтарны болгаш шахталарны, домна суугуларны болгаш машиналарны, приборларны болгаш эң чаа автоматтарны — ол бүгүнү бүдүүлгө фондулары деп адаар, ол дээрге улустуң капчаар-даа аажок улуг байлаа-дыр. Ынчалзажок ол байлакты ёзулуг-ла үреттүнелдиг кылдыр ажыглап билир херек. Күш-ажылды эртемге үндезилеп, тодаргай организаставаас болза, шын планнаашкын болгаш эки эргелеп башкарылга чокка, бүгүде ажыдакчыларның — бүдүүлгенин командирлериниң эгелээш, күүседикчилериге чедир — харыысалгаш бедитпес болза — ол байлак бистиң алыр деп ыңаның-турарывыс ыңдыг эгиднинкиинн берип шыдавас.

Чогум-на ынчангаш ажылкеректи ак сеткилдин-биле көөрү, ажылдың дең-дескн болуру, араазында тудуш харылзаалыг бүдүүлгелерни айлап таарыштырары, техниканы болгаш чиг-этти ажылагыйжы ёзу-биле көөрү, кампалгаңын шыңгыы чуруму дээш ышкаш ыңдыг айтырыгларны бирги чергеже идип үндүрүп турарывыс ол. Бүгү чонга, совет кижи бүрүзүнге херек болуп турар бедик коргузукчуларның улуг кичээнгейин

Чижээ, продукцияның шынары дээш ышкаш ыңдыг айтырыгны ао көрээлиңер. Шынарга шуут бүгү-ле чүүлдер: станокту айлап таарыштырып алыры-даа, материалдарның характеристиказы-даа, ыңыгның илап шынның-даа, бүдүүлгеге ажылды айлап таарыштырарының ылаптыыдаа салдарын чедирип турар. Ол бүгү кидыг-дыр харын. Ынчалзажок ол бүгү факторларның түс бүрүзүнүң үпер дөзүнде тодаргай күүседикчилер туруп турар болгай. Ындыг болганда, хамык-да чүве кижилериң ак сеткилдинден, оларның ажылының шынарындан хамаажыр-дыр.

План дээш, бүгү технологтуг шугумнарның үзүктелиишкин чок ажылдаары дээш, продукцияның шынары дээш коммунист-даа, комсомолчу-даа, партия кежигүнү эвес-даа болза, ажылдакчы бүрүзү арын-шүүрү-биле харылзаалаар ужуруглуг.

Социал хөгжүлдеге хамаажыышкан хөй талалыг айтырыглар силерде комплекстаг оңдүрүлге бүрүзүнде болгаш күш-ажылчы коллектив бүрүзүнде шиитпирлеттинин турар. Ол дээрге бистиң сайзыраңгай социалистиг шиитилеливистиң бо хүнүг амыдыралының эң төдө демдектеридер.

Эштер! Ажыл-агыйда болгаш культура тургузуушкунунда четкестер дутаңын партияның XXV съездизинге Отчет илеткелге болгаш делегатгарның саналдарынга большевикчи ёзу-биле дорт демдеглээн болгаш улус ажыл-агыйының чамдык адырларының ажылдакчылары шүүмжүлгеге таварышкан. Экономиканың чаа-чаа бедиктерин чодуп алыр, дүрген темпилер-биле бурунгаар чоруур дээнивисте оны ынчаар кылбас аргавыс чок. Ынчангаш богун силерге байырлал боон турар-даа болза, четкестерниң дутаңын чугаалап керек, аңаа хомудавас боор силер.

Лихачев аттыг завод чурттуң машина тудукчуларында эки бүдүүлгелериниң бирээзи дээрзинге шуптувус чорааржаныр бис. Заводчылар — эки ажылдыг, пайыралдыг коллектив. Силериниң коллективиңер онгу беш чылда Төрээн чурттуң эки чедиишкиннер-биле өөртүр дээрзинге чигаагыр турбас. Ынчалзажок прогул, продукцияны үрей кылыр чорук болгаш силериң ажылынарда өске-даа четкестер бар, ону боттарыңар база мецден артык эскерип турар силер. Механизмнериң аңаа турар чоруу база болгулай бээр. Ынчангаш бүдүүлгени организастаарын болгаш эргелеп башкарарын моон соңгаар эки-кидерп, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары негеттинип турар.

База бир чүүлдү ап көрээлиңер. Кылып турарыңар ЗИЛ-130 деп машинанар эки машина, ынчаарга каш чыл эртерге үениң негелдезинден ол чыдып каап, эки шынарны албайн барып болбур. Делегейниң автомобиль тудуушкубунда мурнакчы чедиишкиннерден чыдып калбас продукцияны бүдүрер деп сорулганы ЗИЛ-диң коллективи бодунуң мурнунга салыр ужурлуг. Чаа модельди ажылдан кылып турарыңарны билир мең, ону дүргедедир херек, оон башка од чаа хевирниң машиназы, конвеерге кирбейн чыткаш, эргижирей берип болур. Бистиң продукциявыс делегей стандарттарының негелдезинге дүшкен турарын, ажыг-байдал болгаш даштыкы экономиктиг харылзааларывыс негеп турар. Партия ТК-зы ону каш удаа онзалап демдеглээнин билир болгай силер.

Бо сорулганы күүседиргиге чамдык чүүлдериниң негеттинип турарын заводтуң удуртукчулары болгаш специалистери мээң-биле беседа үеинде чугааладылар. Силериниң саналдарыңарның улус ажылагыйының дүргедедиринге, ажыл-агыйының барымдаалаш турганы, Автомобиль үлетпүрүүн министерствозу, план органнары дарый кичээнгейлиг өөренип көөр боор. Силер меңээ хомудаваңар. Чедип келген болганымда шүптүзүн чугаалап берейн.

База бир шыңгыы айтырыг дугайын сагындырып каайн. ЗИЛ автомобильдерге болгаш өске-даа машиналарга, ылаңгыя көдээ ажыл-агыйга артык кезектер чедиишкиннерге көдээ ишчилерниң, үлетүүр бүдүүргелер ажылынарының, ыяш өстүрүкчүлериниң болгаш оон-даа өске кижилериң хомудалын илереткени эвээш эвес чагаалар оногин ТК-та кээп турар. Оларны белеткээриге хөй муң кижилериниң күш-ажылы киргеп машиналар чамдыкта каш-ла кепсек өртектиг кезектер чогундан аңаа турарын шүүт болдуруп болбас херек. Бо айтырыгны бүдүүлге черлериниң-даа талазындан, ол ышкаш план кылып турар-даа органнарның талазындан шиитпирлээн турары шыңгыы негеттинип келген деп сапан турар бис.

Эштер!

Заводтуң адрезинге шүүмүүлелдиг саналдар оон улуг чедиишкиннерни оңчелетиеин турар. Силериң коллективиңериң эртken бүгү оруу. Адаүрт үлетпүрүнүң төөгүзүнүң талазы-биле хрестоматиялырга тоогун бижиирнге төгеттинг.

Найысылалдың автогиганызы—улустуң ынак бүдүүлгези. Ону совет кижилер келир үениң совет чүгө машиналарывыс эрге-ажыы дээш. боттарывыска аң чугула үүлдерден ойталап турган, тургускан. 1918 чылдың чайынында ынчан «АМО» деп адап турган бо заводка В. И. Ленин чораан. Бүдүүлгениң перспективаларының дугайында ажылчынарның айтырыгларына харыылаашкаан, ол ынчан бо заводка хөй муң совет автомобильдерни удавас бүдүрер апаар деп чугаалаан.

Ленинниң ол сестери боттанган. 1924 чылдың ноябрь 7-де Кызыл Шөлге чыыглан чон «АМО» деп он чүк машиналарын изиг адын часкаашкынары-биле уткаан. Олар дээрге заводтуң — совет автомобиль тудуушкуунуң эрлекчилиниң, амгы үеде бистин үлетпүрүүстүң түк тудукчуларының бирээзи апарган заводтуң аң баштайгылары турган.

Автозаводчуларның күш-ажылчы бүүзүлдиг базымнарында завод коммунистериниң он муң ажыг кежигүнүт отрадының организакчы болгаш партком секретарынга, кызыгаар аңка оорун, байыр чедирер өөрүшкүлүг болдувус деп, Леонид Ильичиге ол чугаалаан.

Совет эрге-чагырганың эгезинде бистиң заводувустуң ажылчыларының мурнунга Владимир Ильич Ленин чүве чугаалап чораан. Ол эки ленинчи чаңчыл —Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчуларының ажылчы чоннар-биле үүректиң ханызындан, ажыл-ишчи ужуражышкынары бистиң партиявыста амга чедир уламчылаашкаан.

Ындыг ужуражышкыннар коммунистерниң бүгү ажылчы чоннарның угаанында болгаш түрээге ханы истн арттырып каар. Олар бүгү чурттуң сорулгаларын хамыыр-биле болгаш улуг хемчээлдин-биле биилп алыр. иинтиниң херээнге бодунуң туружун тодарадып алыр арганы бээр. Ол ужуражышкыннар партияның болгаш улустуң бүзүлбас чаңгыс эвинин чыыртыкшыг илереэшкиннериниң бирээзи болур.

Бөгүн силер бисте аалдап келдиңер, эргим Леонид Ильич. ЗИЛ-диң каттыжышкынының бүгү ажылчыларының болгаш албан-хаакчыларының өөрүзээнинден силерге үүректиң ханызындан байыр чедирерин, силерге чаагай кадыкшылды күзээрин болгаш совет Төрээн чуртуң база Коммунистиг партияның чаагай чорууңга силериниң коңчуг улуг ажылыңарга чаа чедиишкиннерни күзээрин меңээ чоп-шээреп көрүңер.

Партком секретары эштер М. А. Сусловка, А. П. Кирвленкога, В. В. Гришинге үүректиң ханызындан байырны балз чедирген.

Эргим Леонид Ильич! Бүгү совет халкадер силерни амгы үениң шылгарангай удуртукчузу, улуг Ленинниң херээнің шынчы уламчылакчызы кылдыр бедки-биле үнелеп турарлар. Бодунарның шылгарангай утаанныынар-биле болгаш принципиалдыыңар-биле, тёттүнмес энергияңар-биле болгаш организакчы талантыңарбиле, коммунистиг идеалдарның тёкпелгеин дээш бөө бердинген демиселдер-биле силер, Леонид Ильич, бүгү автозаводчуларның, коммунистерниң, бүгү совет улустуң изиг ынакшылын болгаш өөрүн четтиринккинин чедип алган силер деп, ол уламчылаан.

Бистиң ужуражылтавыс СЭКП-ниң тоогүзүг XXV съездизиниң соонда удаттаанда, кажан улус партияның баш удур төлевилээн үүлдерин күүседип эгелей бергенде болганы коңчуг онзагай. Заводтуң коммунистери, бүгү ажылчы чоннары XXV съездиге ажыктыг ажылдарын ажыглаарын, ажыл-ишчи ужуражышкыннарын бистиң партиявыста амга чедир уламчылаашкаан.

Ындыг ужуражышкыннар коммунистерниң бүгү ажылчы чоннарның угаанында болгаш түрээге ханы истн арттырып каар. Олар бүгү чуртуң сорулгаларын хамыыр-биле болгаш улуг хемчээлдин-биле биилп алыр. иинтиниң херээнге бодунуң туружун тодарадып алыр арганы бээр. Ол ужуражышкыннар партияның болгаш улустуң бүзүлбас чаңгыс эвинин чыыртыкшыг илереэшкиннериниң бирээзи болур.

Бөгүн силер бисте аалдап келдиңер, эргим Леонид Ильич. ЗИЛ-диң каттыжышкынының бүгү ажылчыларының болгаш албан-хаакчыларының өөрүзээнинден силерге үүректиң ханызындан байыр чедирерин, силерге чаагай кадыкшылды күзээрин болгаш совет Төрээн чуртуң база Коммунистиг партияның чаагай чорууңга силериниң коңчуг улус

ОНГУ БЕШ ЧЫЛДЫҢ БАШТАЙГЫ МАЙ БИРИ

«Бистиң съездивис коммунистерге болгаш партия кежигүнүң эвестерге, эр-даа, херээжен-даа кижилерге, күш-ажылдың хоочуннарынга болгаш аныяктарга—бистиң Ада-чурттувусту боттарының ажыл-ижи-биле улам чараш, улам күштүг болдурган бүгү кижилерге сеткилдиң ханызындан өөрүп четтиргенин илередир бүгү барымдаалалыг».

(СЭКП-ниң XXV съездизинге ТК-ның Отчёт илеткелинден).

Александр Иванович Кануников 1956 чылда Челябинск хоорайга ординатураны чедиишкиниг доосказ, бистиң республикага ажылдаары-биле чедип келген. Ажылынга бердинген, бедик мергежилдиг кезер эмчи республика эмнелгезиниң хирургия салбырының эргелекчизинде ам 19 чыл ажылдап турар.

Ада-чурттуң дайыны орденниң берген, ийиги чергелериниң, Кызыл Сыдыс орденниң болгаш «Күш-ажылга шылгарал дээш» деп медальдың эдилекчизи Александр Иванович Кануниковту тоску беш чылда эки ажылдааны дээш Совет чазак бо чылын Ленин орденн-биле шаңналаан.

Тываның аар үлегүрүнүң баштайгызы «Тыва даг-дүгү» комбинатта Ранса Хертековна Ортун-Назын чүгле механизмнерни эки шиңгээдип алган эвес, харын тоску беш чылда шалыпчы ажылдаан. Күш-ажылдың Кызыл Тук орден-биле чоокта чаа шаңнатканнарның бирээзи болган.

Иван Ефимович Беликов Кызылдың № 2 автотранспорт бүдүрүлгезинде ам таптыг-ла 23 чыл ажылдап турар.

Иван Ефимович Беликов эки түңнелдерни чедип ап, хүүда беш чыл планын дөрт чыл ийи айда күүседкен. Ол чоокта чаа Күш-ажылдың Кызыл Тук орденн-биле шаңнаткан.

Тес-Хем районуң «Ак-Эрик» колхозунуң кадарчызы Лаңаа Дарган тоску беш чылда чедип алган чедиишкиннери дээш Күш-ажылдың Кызыл Тук орденн-биле шаңнаткан.

Партияның планнары—чоннуу

Бүтү совет үдүүр ышкаш, Улуг-Хем районнуң коммунистери, ажылчы чоннары партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин улуг сорук киришкини-биле уткаан. Олар съездиниң ажылының түңнелдерин, ооң шиитпирлерин, Коммунистиг партияның хой талалыг, үре-түңнелдиг ажылын бедии-биле үнелеп турар. Районнуң ажыл-ишчилери боттарының патриотчу хүлээлгезинге шыпчы болуп, социалистиг чарышты калбартып, бирги кварталда алган хүлээлгелерин күүседкен. Күрүнеге эът саларының планын 155,4 хуу, сүттүүн 141 хуу күүседкен. Күш-ажылчы коллективтер, бүдүрүлгенин мурнакчылары съездиниң төлептиг утказын.

1976 чылдың бирги кварталында республиканың малчыннарының ортузунда калбарган социалистиг чарышка бистиң район тиилээн. Район СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң, ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаадап алган. «Улуг-Хая», «УТКА 25 чылы» совхозтар күрүнеге эът садаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун база 1 чергенниң дипломун болгаш 500 рубль түңнүг акша шаңналыг чаалап алган. Съездиге алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседкенин элээн хөй коллективтер рапорттаан. Бирги кварталда чарыштың мурнакчыларының иштинде «Улуг-Хая» совхоз база бар. Бо ажыл-агый өртекен кварталда күрүнеге сүт садар планын 136,8 хуу, эът-тиин 301 хуу күүседкен. Көжүп чоруур № 586 мехколонна, «УТКА 25 чылы» совхозтуң ажылчын-кооперациязы, харылзаа белдири бирги кварталда эки түңнелдерни чедип алган. Районда чоннуң амыдырал хандырыдга комбинады бирги кварталдың түңнели-биле партия обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң, ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаадап алган. «Улуг-Хая», «УТКА 25 чылы» совхозтар күрүнеге эът садарының чартык чыл планын күүседип, чарыштың мурнуку одурүүнда чоруп орар.

Районнуң ажыл-ишчилери бо чылын күрүнеге 1500 тонна тараапы, 3800 тонна эът-тиин, 3250 тонна сүттүг, 404 тонна дүктүг садар. Партия, совет, профвиилел, комсомол организациялары бүдүрүлгенин планныг опаалдаларын күүседиринге кижи бүрүзү төлептиг салыышкынын киирээп дээш районнуң ажыл-ишчилериниң күш-ажылчы идепкейин хогжүдеринче күжениишкинни үглайдырып турар. Съездиниң шиитпирлери чоннуң күш-ажылчы кодурадүшкүнүн хайныктырган.

Бо хүннерде чугула кампания—часкы хову ажылдарынче тараажыларның, механизаторларның бүгү күжү утланган. Шык базырыышкыны доозулган. Эрткен чылга дедвээрге, техника евиитнай-биле эки септеттингеп. Суггарылганы организастыг эгелээн. Ыланғыя «Найырал» совхозта ДДН—1-70 дээ 4 суггарылга машиназы бар. «Найырал» совхозта 24, «УТКА 25 чылы» совхозта 18, «Ак-Туруг» совхозта 12 кижи суггарылганы хол-биле чорудуп, ажылдың темпизин бедиткен. «Күш-ажылдың хостуу», «Улуг-Хая» совхозтарда сиген шолдери суггарар ийи-ийи звено тургуступган. Чоокку хүннерге чедир районда 800 ажыг га чөр суггартыпган.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлери-биле таныжылга, партияның салган сорулгаларын амыдыралга дүрген боттандырарынче чүткүл районнуң ажылчы чоннарының күш-ажылчы эптүзиасчы чоруун кодүргөн. Онгу беш чылдың бирги чылында алган социалистиг хүлээлгелеринде ону тодаргай айыткан. Бо хүннерде оларның күжениишкини кыштаглаашкынны организастыг доозарыпче, малдың чаш төлүн мендип камгалап алырынче, сүт саалдазын кудулатпазынче, тарылганы агротехниктиг, кыска хуусаада доозарыпче утланган.

К. МАСПЫК-ООЛ,
СЭКП Улуг-Хем райкомунуң бирги секретары.

БЕДИК ДҮЖҮТ ДЭЭШ

СЭКП XXV съездизиниң төлүлүг шиитпирлеринде совет улустуң амыдырал деңнелин кедүрүп, чуртуң экономикалын улам быжыглаарын оңаалап айыткан. Бо талазы-биле сорулганың чедиишкинниг күүсеттингеринге көдээ ажылагый улуг ужур-дузалыг. Көдээ ажыл-агыйның кол продукциязы — тараа, ооң бедик дүжүт мелиорация, чемишчидилге болгаш суггарылга чокка алдынмазы билдингир. «Тыва суг түдүг» трестиң ажылдакчыларының кол-ла сорулгазы республиканың ажыл-агыйларынга суггарылга системазын түдүп, турүзары болур.

Бистиң трест тоску беш чылда эвээш эвес чедиишкинниг болган. Эң ылаңгыя онгу беш чылдың бирги кварталында трестиң № 2 көжүп чоруур механизастаттынган колонназының коллективи май мурнунуң социалистиг чарыжынга күш-ажылчы улуг тиилелгени чедип алган.

Республиканың түдүг организацияларының аразында социалистиг чарыштың бо чылдың бирги кварталда түңнелдерин чоокта чаа СЭКП обкому, республиканың Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш БЛКСМ обкому чугаламжын көрген. «Тыва суг түдүг» трестиң № 2 көжүп чоруур механизастаттынган колонназын түдүг организацияларының тиилекчизи деп санаан. Ол болгаш, бистиң ажылывысты бедиидиле үнелеп көрээниниң херечиза болур.

Бистиң көжүп чоруур колонна керээ бээгаар бо чылдың бирги кварталында кылыр ажылдарның планын 116,8 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн—104,1 күүседкен, ажылдың өзүлде темпизин 21,6 хуу үлгаттырган.

Бистиң колоннаның коллективи амыдыгеде үш кол черде ажылдап турар. Бо чылдың II кварталында Тока оттыг совхозка 650 гектар черниң сүгеирылга системазын ажыглалга киирерин хүлээнген бис. Ында ажыл бо хүннерде дыка шапкын чоруп турар. Ол ышкаш бо чылдың төнчүзүнде Баян-Колдуң суггарылга системазын кылып доозкаш, ажыглалга киирер. Келир чылын Эзербектиң системазын доозары-биле ында ажылдың калбартып чоруткан бис.

Бистиң хашина-техника талазы-биле хандырылгавыс эки. Ынчалза-даа кижи күжү элээн чедиишкейн турар. Чайгы үеде Элегес, Баян-Кол хемнер үнарныга студентилер отряттары кээп, биске дузалаар.

Бистиң колоннага май мурнуңгы социалистиг чарожының мурнакчылар хайы-биле илерээр. Бригадалардан бирги чергиниң Г. А. Елизаровка удуртканы монтажчылар бригадазы, түгүзүе механизаторлардан экскаваторщик А. С. Дубник, В. А. Бекасов олар ап, шылгараанар.

Чер ажылын хөжүдер дугайында партияның XXV съездизиниң шиитпирлеринге сорук киргеп бистиң коллектививис бо хүннерде каш дакпыр күженишкин-биле соруктуг ажылдап турар. Боттарывыстың журнвуста бедик сорулганы күүседиринге шиитпирлиг бис.

Л. М. БОГДАНОВ,
№ 2 КМК-ның кол инженери.

ЧЕДИИШКИННИГ УТКУП ТУР БИС

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының алдарлыг XXV съездизиниң чылында болгаш онгу беш чылдың баштайгы чылында планныг онаалдаларны хуусаа бетинде күүседирип автосептелге заводунуң коллективи хүлээнгеп. Автосептекчилер сөзүнге ээ болуп шыдаар дээрзин 1975 чылдың болгаш тоску беш чылдың бүдүрүлге планын заводтуң коллективи хуусаадан эрте доосканы бадыткап турар.

Бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун болгаш ажылдың шыпарын бедидер, 1976 чылда улус ажыл-агый планын чедиишкинниг күүседири дээш Бүгүэвилел социалистиг чарышынга заводтуң коллективи чыл эгелиндеп-не бедик көдүрлүүшкүнүг киржип эгелээн. Звеполар, бригадалар болгаш участоктар бедиткен социалистиг хүлээлгелерин алгылаан, аразында чаржып турарлар. Чылдың баштайгы кварталын бедик организастыг деңнелге эгелээнивистеп эрткен үш айның түңнели эки болуп, техник-экономиктиг кол көргүзүлгер пландан ажыр күүсеттингеп. Продукция бүдүрелиниң планы 104,9 хуу күүсеттингеп, азы пландан ажыр 15 муң рубльдиң продукциязы бүдүртүнген болгаш 4 муң рубльдиң оруглазы пландан ажыр алдынгап. Ол ышкаш продукция сайгарарының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезиниң планы база чедиишкинниг күүсеттингеп.

Шуткукчулар квартал планындан ажыр 8,4 тонна шойну берген. Бистиң мурнакчыларывыс—автобустар септээр бригада (бригадири К. Кукарин), дарганнар бригадазы (бригадири Г. Черепанов), шуткулга, механиктиг болгаш эптеп-чыыр участоктарның коллективтери бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаанар.

Бирги кварталдың түңнелинде бистиң заводтуң коллективинге СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң, ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун тывысканы улам бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын хүлээндирип турар.

Коммунистиг партияның XXV съездизиниң өндүр чазыгай шиитпирлериниң сорук киргеп автосептекчилер апрельде ажылдың темпизин бичии-даа кошкатпаан. Тоогүлүг XXV съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш демиселге ажылчын бүрүзү арга-мергежилин долузу-биле берип, онаашкан ажылынга харысалгазын шын угаап билип турар. Шынап-да, коллективтиң шиитчедишкини кижи бүрүзүнүң киирген үлүг-хуузундан хамаарыжыр болгай.

Майның 1-ге уткуштур чарышта шуткулга, мотор болгаш механиктиг участоктар, кожутлар, чартык кожутлар септээр бригадалар (бригадирлери П. Герасимлюк, Ю. Апанын) шилиндр блоктары септээр звено бедик көргүзүлгелерни чедип ап, мурнакчылар болган.

Ынчангаш заводтуң коллективи чарыштың тугун бедик тудуп, майның байырлалынга уткуштур 4 айның планын техник-экономиктиг кол көргүзүлгер талазы-биле чедиишкинниг күүсеткенин демдеглээри өөрүптүг-дүр.

А. САМОЙЛЕНКО,
заводтуң директору.

Онгу беш чылдың баштайгы чылының бирги кварталында республиканың транспорт бүдүрүлгелериниң аразында калбарган социалистиг чарышка Чүрттелга-коммунал-ажыл-агый министерстволуңуң автотранспорт бүдүрүлгези ийиги черни эзлээн. Коллективтиң ажыл-ишчилери бирги кварталда чүк сөөртүлгезиниң планын 107,3 хуу, ону сайгарарын 113,7 хуу күүседип, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң темпизин 9,7 хуу чедиргеп.

Бүдүрүлгениң чолаачылары, септекчилери, инженер-техниктиг ажылдакчылары улам сорук кирип, апрельдиң планын база хуусаа бетинде күүседкен.

ЧУРУКТА: коллективтиң мурнакчы чолаачыларының эртен ажылче үнериниң мурнунда чугаалажып турары.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

КҮШ-АЖЫЛ. ТАЙБЫҢ. ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫ

Социалистиг чарыштың эгелекчилери

«Социалистиг чарышты, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүг дээш шимчээшкинни моон соңгаар бүгү талалыг хөгжүдери — бистиң ниити дайынчы лозунувус ол».

(СЭКП-ниң XXV съездизинге ТК-ның Отчёт илеткелинден).

КҮЖҮВҮС ЧЕТЧИР

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдырала боттандырар дээш «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажыл-ишчилери бызымак ажылдап, бирги кварталдың планныг опаалдаларын хуусаа бетинде күүседкен. Бо чедиишкиннер—коллективте калбарган социалистиг чарыштың, партия, профвиилел, комсомол организацияларының организакчы ажылының түңнелинде чедип алдынган.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май 1-ни күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткуур дээш кызыман ажылдаанындан апрельдиң бүдүрүлге программазында 470 тонна сорттуг даг-дүгүн хөйнү бүдүргеп.

Бүгү-эвилел үжүр-дузалыг чугула тудуг — комбинаттың ийиги эзлчээн ажытталга киирериниге бистиң цехтиң коллективи төлептиг үлүүн киргеп болгаш механиктерни, энергетиктерни, технологтарны, машинистерни тудуп турган объектиже хүнүң-не чорудуп турган.

Улуг мастер Ф. Беспаловтуң удуртканы № 3 эзлчег 1 кварталда болгаш апрельдиң 15 хонуунда 200 тонна даг-дүгү бүдүрер тургаш 265 тонна сорттуг даг-дүгүн бүдүргеп.

Цехтиң мурнунда сорулгадар үлүг: даг-дүгүнүң 2 хевиринге күрүненип Шынар демдээн тыпсыры-биле бо чылын аттестациядан киирер бис.

Кварталдың санында-да «Эң эки регулировщик» деп атты тыпсын турар бис. А бирги кварталдың түңнели-биле ол атты А. Почкаев чаалап алган.

Даг-дүгүнүң артыынчы продуктуларын ажытталга чаа киргеп ийиги эзлчегниң конвейерлери-биле ырадыр тогерия организастаар сорулгалыг бис. Мооң мурнунда ону дажыглаш турган БелАЗ-тар ам хостадыр. еске ажылдарны кылыр эгелээр.

Комбинаттың хөй национальдыг коллективи 1976 чылда бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап, онгу беш чылдың баштайгы ийи чылының үлүс ажыл-агый планнарын Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл ооңга чедир күүседир деп эгелекчи саналды үндүргеннериниң бирээзи болуп, 1977 чылдың тоңүзүнге чедир опаалдага немей 5 муң тонна сорттуг даг-дүгүн бүдүрерин хүлээнгеп. Бистиң цехтиң ажыл-ишчилери ону изин-биле деткип, планныг опаалдаларывысты ол хуусаада күүседиринге шиитпирлиг.

А. КУРЛЯНОВ,
цех начальниги.

Ак-Довурак хоорай.

КАА-ХЕМ ХӨМҮР-ДАШ РАЗРЕЗИНИҢ КОЛЛЕКТИВИ тоску беш чылды чедиишкинниг доосказ, онгу беш чылче херии базымнар-биле кирген. Күш-ажылчы ыңдыг типлелгелер дагжыларга «Онгу беш чылдың ийи чылдарының планныг даалгаларын Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл ооңда күүседир» деп эгелээшкинниң үндүргеп коллективтериниң бирээзи болур арганы берген.

Коллектив чыл эгезинден бээр эки ажылдаш, бирги кварталда продукт сайгарарының планын 120 хуу күүседкен.

Бо чуруктa экскаватор-машинист А. Пехорков биле оон дузалакчызы С. Тежит олар.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

СӨЗҮНГЕ ЭЭ БОЛУР

Ленин орденниг «Кызыл тараачын» совхозтуң ажыл-ишчилери беш чылдың планныг даалгаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дээш эгелээшкиннерин чүгле Бии-Хем районга эвес, республикага хөй удаа үндүрүп, соңгаээн сөзүнге база үргүлүү ээ болуп келгеп.

Онгу беш чылдың планныг даалгаларын шалыпчы күүседир талазы-биле эгелээшкинниң негелдезин ёзугаар совхоз коллективи элээн ажылдарны бөгүнге чедир боттандырган. Көдээ ажыл-агый техниказын 1976 чылдың часкы хову ажылдарынга чогуур үезинде белеткээр дээш социалистиг чарыштың республикага эгелекчизи болган механизаторлар техниканы бүрүн белеткээн, ам 6580 гектарның шыгын базырган, 1380 гектар черни аңдарып, чаштырылганы эгелээринге бүрүн белеткеңгеп.

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май бирге уткуштур социалистиг чарышка бүгү механизаторлар эки киришкеп. Чижээ, трактористер Владимир Братавов, Сергей Никитин, Николай Куш, Игорь Куһаев, Энгельс Ооржак олар хүн бүрүнүң эзлчег нормазын 150—170 хуу күүседип, тилекчилер болган. Минералдыг болгаш органиктиг чемишчидилгелерни тогер ажылдар калбарган. Ниитизи-биле 1650 тонна үрезиннерни ыак арылаан, хораннаан. Апрельде районнуң девискээринге элээн соок болган. Хөрөүн четчирбиле чылыш кээрге, кол агрономнуң командазын ёзугаар чаштырылга ажылдарын эгелээр бис.

Совхозтуң Түран фермазының саанчыларын республиканың чону база эки билир. Эрткен беш чылдың даалгаларын дөрт чылда күүсеткен саанчылар З. Седипей, М. Попова, Г. Пабундук, саанчылар ортузунга республиканың эрткен чылгы чемпиону Мария Сат, Г. Хандывай, Н. Иргит болгаш өскелер-даа база бо чылдың дөрт айларының планын ажырган ажылдап турар. Зоотехник-селекционер Елизавета Григорьевна Астафьева, саанчы Зоя Александровна Седипей олар чазактың бедик шаңналдарыбиле чоокта чаа шаңнатты.

Өскелерин-даа адап болур бис. Мурнакчыларның одуруу бисте озуп турар. Кол-ла чүве — кижилериниң бүдүшынарында. Коммунистер, комсомолчулар боттарының мурнунда өңлүр улуг сорулгаларны эки билир. Беш чылдың — шыпарның болгаш ажыктыг чорүктүг беш чылының сорулгазын кызыл-тараачынчылар хуусаа бетинде күүсеткеп, сөзүнге ээ болуп шыдаар-даа.

З. ДОКУЧИЦ,
экономист.

«Өндүр улуг болгаш буянныг эчис сорулгалар дээш демиселге соратниктери-биле дээштиг эп-сеткил каттыштырылгазының ленинчи чаңчылдарын СЭКП, ССРЭ-ниң улустары моон соңгаар-даа чайгылыш чокка эдерер, пролетаржы интернационализмниң херээнге кезээде шынчы болур.»

(СЭКП-ниң XXV съездизиниң медеглелинден).

ПАТРИОТТАРГА ХОСТАЛГА!

Делегейниң ийи дугаар дайынынга герман фашистерни тиилээн хүнден бээр 30 ажыг чылдар эртип турар. Ынчалзажок фашизмниң «салгакчылары» ылаңгыя Барыын Европаның болгаш Латын Американың чамдык чурттарында амдаа артышаан.

Амгы фашизмниң эң дерзин, араатанзыг хевири — Чилиде шериг хунтазы. Пиночеттиң фашистиг ёзу-чуруму муңмуң чили демократтарны, патриоттарны өлүрүп, хилипчектеп, кара-бажыңнарда болгаш концлагерьлерде хоргудаан. Оларның аразында чили чоннуң алдарлыг оглу, Чилиниң Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Луис Корвалан база бар.

Делегейниң бүгү дешилгелиг күштери, оларның мурнуку одурүүнда совет кижилер Луис Корваланны болгаш оон эштерни — Чилиниң коммунистиг болгаш социалистиг партияларының, Улусчу чаңгыс эптиң чазаанның кескү ажылдакчыларын фашистиг хунтаның аспаандан хостаар дээш демиседи чорудуп турар.

Бистер, Чадаанапың орук участогунуң ажылчыннары, Чилиде болуп турар араатанзыг үүлгединшкиннерге делегейниң бүгү бурунгаар дешилгелиг хөй-ниитизиниң удурланышкынынга боттарывыстың үнүүстүү чаңгыс кижи дег каттыштырыл, чили патриоттарны хоргудаадан доп-дораан хостаарын негеп турар бис.

«Бистиң чуртувуста болгаш делегейде хостагаңы базып турарларга удур чер бүрүзүнде демисежип турар бүгү революсчуларга сээң адың символ апарган. Чилиниң хостагга болгаш демократия дээш демисежип турар шынчы оолдар, кыстарынга сээң адың маадырлыг болгаш чаныш-сыныш чок чорүктүг символуң болган». Бо дээрге адазының төрүттүүген хүнүн таварыштыр оон чоокта чаа өлүп калган оглуң Луис Альбертоның бижээн чагаазындан одуруглар-дыр.

Чагаанның адреси чок, чүге дээрге хунта Луис Корваланны өске кижилерден аңгы тудуп турар. Ынчалзажок карабажыңның ханалары-даа, тешиг демир сывырындак-даа делегейниң бүгү ак сеткилдиг кижилериниң чили патриоттарбиле эп-сеткил каттыштырылгазының күштүг чагыын доктаадып шыдавас. «Луис Корваланга болгаш чили патриоттарга хостагга!» — чер кырында бүгү шынчы кижилер ынчаар негеп турар. Бистиң созүвүс база ындыг: фашистиг ёзу-чурумнуң кара-бажыңнарында болгаш концлагерьлеринде хоргудаттырганнарга хостагга! Луис Корваланга хостагга!

В. МОНГУШ,
Чадаанапың № 336 орук участогунуң мастери.

ЗИЛ автозаводтуң ажылчыннары-биле эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ ужуражыышкыны

(Төнчүзү. Эгези 1, 2-ги арыннарда).

денни тывыскан. Леонид Ильич силерниң автозаводчуларга чугаалаан чылыг, сорук киирикчи состеприер кижи бүрүзүнүң чүрээнче ханызы-биле кирип, чаа кодурлуушкунуу, шынак Ада-чурттуң чаагай чоруунга улам-на эки болгаш үре-түңнелдиг ажылдаарынче чүткүлдү болдуруп турар деп, ол чугаалаан.

Бодуцарның чай чок ажылынар турза-даа, силер автозаводчуларның байырлалынга кээп, оларның улуг өөрүшкүзүнге киржир аргалыг болганынар дээш силерге чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенивисти илереттивис, эргим Леонид Ильич. Бо хүнгү ужуражыышкын биске улуг үнелиг. Ол бистиң бүдүрүлге черивистиң тоогузунче алдарлыг, сагыш-сеткил өөртүр арын болуп кирер, ооң дугайында тураскаалды ЗИЛ-диң ажылчыннарының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының салгалы утпайн артыр-тырлар.

Бо хүнде бис шуптувус партияның XXV съездиниң тоогүлүг шиитпирлериниң болдурганы патриотчу улуг көдүрлүүшкүнүң байдалдарында ажылдап турар бис деп, П. Д. Бородин уламчылаан. Партия Төп Комитединиң Отчёт плеткели бистиң кижи бүрүзүнге, бүгү совет кижилерге идеяларның болгаш бодалдарның үнелеп четпес үнер дозу болу берген. Ында чүрттүң политиктиг, экономиктиг болгаш социал амыдыралында улуг чедиишкиннерин ленинчи ёзу-биле мерген. ханы болгаш бөдүүн кылдыр көргүскен. Коммунистиг тургузуушкунуң бистиң шуптувуска илдең, чоок болгаш биледингир улуг чаа перспективалары ажыттынган.

Эрткен беш чыл ЗИЛ-диң тоогузунге, бүгү чурт-биле бир дөмей, эң эки беш чыл болган. Баштакчы заводтуң чаартылгазының болгаш ооң салбырларының биргизи эолчээн туларының талазы-биле бүгү кол ажылдар доозулган. Ол чорук соолгу он чылдарның иштинде бүдүрүлгениң хемчээлин улгаттырар болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер аргазы берген.

Партия Төп Комитединиң талазындан үргүлчүнүң кичээнгейниң болгаш сагыш човаашкынының түнелиинде И. А. Лихачев аттыг завод совет автомобиль үлетпүрүнүң техника талазы-биле эң-не сайзырагай автомобиль комплекстериниң бирээзи болу берген.

Эң чоокку үеде ЗИЛ-133 дээр чаа автомобильдиң чүк соортүр күчүзүн 8-тен 10 тонна чедир улгаттырган турар. Ол болза онгу беш чылды бедик ажыктыг чоруктуң болгаш шынарның беш чылы болдурар дугайында партияның кыйгырыынга бистиң баштайгы харыывыс болур. Улам шынарлыг, улам ажыктыг кылдыр ажылдаар деп чүткүл бүгү цехтерни болгаш бүдүрүлге участоктарын бисте хаара туткан. Ол болза беш чылдың улуг даалгадарын аиличилер алдарлыы-биле күүседир дээрзинин магадылалы болур деп, түнелиинде П. Д. Бородин чугаалаан.

Индирде—кол дарганнарга цехиниң дарган штамповщиги, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш **К. Н. Малин.**

Бөгүн, пролетаржы байырлал—Май 1-ниң бүдүүзүнде бистиң заводувустуң тугунда база бир орден —Октябрь Революциязы орден хереллдени берди. Төрээн чурттуң ол бедик шаңналы-даа, ону бистиң коллективке силерниң бодуцарныл-даа тыпсып турарыцар, Эргим Леонид Ильич,— бо дээрге тоску беш чылдың онаалдаларын чедиишкинниг күүседиринге автозаводчуларның күш-ажылчы салымнының бедик-биле үнелээнинин хереченин-дир деп, ол чугаалаан.

Заводтуң бүдүрүлге мурнакчыларының улуг отрядын бедик шаңналдар-биле шаңнаавы дээш, партияга болгаш Совет чазакка ханызы-биле өөрүп четтиргенин илергейлээн бслгаш боттарының эрес-маадырлыг күш-ажылы-биле автозаводчулар оларга көргүскен бүүрелдя шынызыдар дээрзин коллективтиң өмүнээзинден партияга, эш Л. И. Брежневтин бодунга ол бүзүреткен.

Бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, партияның плапнарын, ооң иштики болгаш дашкы политиказын автозаводчулар изин-биле үүлаатүзүнүп, бүрүнү-биле деткип турар деп, ажылчын уламчылаан. Онгу беш чыл чуртка иштизин-биле-даа, кижи бүрүзүнге-даа кайы хире хөй чүүлдү бээрин автозаводчулар эки билип турарлар. Ооң-биле кады олар болза беш чылдың чедиишкиннит болуру хамыктың мурнунда совет кижи бүрүзүнүң эрес-маадырлыг, ак сеткилдиг ажылындан хамаарыжыр дээрзин база эки билирлер. Мооң ужурунда аиличилер бүдүрүлге күчүлерин доктаамал остүрерии, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиперии, автомобильдерии, өске-дээ продукциянын делегейниң эң эки үлегерлериниң деңнелинге бүдүрүн үндүрерии оралдажыы турарлар.

Москваның бүгү ажылчы чонпары-биле бир дөмей, аиличилер коммунистиг тургузуушкунуңуң өндүр улуг планнарын чедиишкиниг күүседиринге бүгү күштерии болгаш биликлерии бээрлер деп, заводтуң коллективиниң өмүнээзинден СЭКП-ниң ленинчи Төп Комитединге, ТК-ның Политбюрозуна, Леонид Ильич Брежневке К. Н. Малин бүзүреткен.

Арматура корпузунуң токары комсомолчу **Тамара Борисова** заводтуң ажыктарының мурнундан чүве чугаалаан.

Аныяк бүдүрүлгечилер, бистер, ЗИЛ-диң алдарлыг коллективинде ажылдап турарывыска чоргаарланыр турар бис деп, ол чугаалаан. Бо бүдүрүлгениң алдарын хамыктың мурнунда ажылчын ажыктарывыс, бистиң ачаларывыс тургускан дээрзин бүрүнү-биле билип турар бис. Оларның хөй-хөйү ам-даа мында ажылдап турарлар, а бистер хоочун эштериниң мергежилиниге, күш-ажылды оларның хүндүлээринге болгаш адаа ынаанга, пролетаржы дадыгыышкынынга өөренип турар бис.

Эрткен беш чыл заводтуң аныяк ооллырынга болгаш кыстарынга коммунистиг кижиандылгениң улуг школазы болгаи деп, аныяк станочник эш Л. И. Брежневке ЗИЛ-диң чээрби муң комсомолчуларының өмүнээзинден илеткээн. ЗИЛ-чилериниң алды муң ажыг ажылчынпары беш чыл даалгазын хуусаа бетинде күүсеткен, дээрелериниң дээрелери дөртеп кижи ВЛКСМ ТК-ның «Беш чылдың гвардейжизи» деп хүндүлүг демдээ-биле шаңнаткан. Бүдүрүлгениң 1018 чаартыкчылары болгаш мурнакчылары СЭКП-ниң XXV съездизинге Ленинчи комсомолдуң рапортунга ат салыр алдарны чедип алган.

ЗИЛ-диң автомобиль тудугжулары онгу беш чылды онзагай харыысалга-биле эгелээн. «Ажыктыг чоруктуң болгаш шынарның беш чылынга — аныяктарның энтузиазмын болгаш чогаадыкчы чоруун бараалгадыыл!» деп массалыг патриоттуг шимчээшкинии бүдүрүлгениң аныяктары калбарткан. Бо эгелээшкинии ВЛКСМ ТК чүүлдүгүнүң болгаш бистиң чуртувустуң миллион-миллион ооллар, кыстары детиксп.

Митингиниң киржикчилери СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга байырлыг чаганы чаңгыс үн-биле хүлээп алган. ЗИЛ-диң ажылчы чонпары бедиткен чаа социалистиг хүнзелгени алган деп ында демдеглеп турар. Продукция сайгарар талазы-биле бо чылдың планын 4,5 миллион рубльге ажыр күүседирип болгаш даалгадан ажыр 1200 чүк машиналарны бүдүреп ында айыткан. Завөдка кээп, ажылчынпар аразынга барып ужуражыр чорааны дээш эш Л. И. Брежневке база катап өөрүп четтиргенин партком секретары илергейлээн болгаш автозаводчулар ынак Төрээн чуртунуң чаагай чоруу дээш моон соңгаар-даа эки ажылдаарын, онгу беш чылдың даалгазын алдарлыы-биле күүседирип, коммунизм тургузуушкунунга төлептиг үлүүн киирерии партия Төп Комитединге бүзүреткен.

Баймырлыг митингини хагдынган деп чарлаан. Совет Эвилелиниң Ленинчи Коммунистиг партиязынга, ооң Төп Комитединге, Леонид Ильич Брежнев баштаан Политбюрога алдаржыткан, совет улуска. Советтер чуртунун ажылчын аңгызынга алдаржыткан кыйгырыларны салып турган. Цехтиң иштинге күчүлүг «Ура» чаңгыланган.

(СЭТА).

ТЕЛЕКИДЕНИЙ

МАЙ 1-ДЕ

МОСКВАДАН

7.50—**«Амытаннар оранында». Өңнүт.**

8.50—**«Беш чылдың маадырлары» деп сериядан документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. «Тудугчуң начальныгы». Өңнүт.**

9.50—**«Делегейниң улустарының чогаадылгазы». Өңнүт.**

10.50—**«Дядим бора-хөкпеш». Мультфильм. Өңнүт.**

11.00—Медээлер.

11.10—**Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. «Даартагы расписаппе».**

12.40—**«Тайбың! Күш-ажыл! Май!». Уран-чечен композиция. Өңнүт.**

13.10—13.20—Чаңсар.

13.20—**Совет ырның концерти.**

13.45—**Москва. Кызыл шөл. Делегейниң ажылчы чонпарның эп-сеткил каттыштырылгазы и ы ң хүнү—Май 1-ге тураскаткан дамчыдылга. Өңнүт.**

КЫЗЫЛДАН

16.00—**Телемедээлер (тускай үндүрүлге).**

МОСКВАДАН

16.45—**«Амытаннар оранында». «Өңнүт.**

17.45—**«Ак-көк отчугаш». Өңнүт.**

КЫЗЫЛДАН

19.50—Телемедээлер. (Тускай үндүрүлге).

МОСКВАДАН

20.00—Медээлер.

20.15—**Хепзиг көргүзүүлериниң телетеатры «13 сандай». «Өңнүт.**

21.15—**«Беш чылдың маадырлары деп сериядан документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. «Тудугчуң начальныгы». Өңнүт.**

22.15—**«Делегейниң улустарының чогаадылгазы». Өңнүт.**

23.20—01.00—**«Цирк». Уран-чечен фильм. Чурттуң экраннарынга фильмни көргүзүп эгелээнинин 40 чылынга.**

Редакторчуң оралакчызы М. Ч. СМИРНОВА.

КИНО

МАЙ 1-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Дагыг чер иштинин чажыды» 11.30, «Дерсу Узала» (2 сериялыг) 13.00, 15.40, 18.20, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Джек кайгамчык түүлдер оранында» 10.00, 11.45, «Аъттыг, бажы чок кижи» 13.30, 15.30, «Баштайгы хараачыгай» 17.30, 19.15, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «№ 2 мультфильмнер чыындызы» 13.00, «Ыраажы ыраавайн барза» 15.00, 16.00, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Боолуг болган болзумза» 12.00, «Дорамчылатканнар» (2 сериялыг) 13.40, 16.50, 20.00 шактарда.

«ЛЕТНИЙ» «Золушкага үш тоорук» 13.00, «Өске кижиге концерт» 14.50, 19.40, «Эзи хөвуларда, шыграй аргаларда» (2 сериялыг) 16.40 шактарда.

1976 чылдың май 2-де

ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА

К. КУДАЖЫНЫҢ

«ИНЧЕЕК»

деп шиизи болур. Эгелээри 17 шакта.

Коллективтиг чагыгларны хүлээп ап турар. Касса 10 шактан эгелеп ажылдаар. Телефон № 2-35-88.

ДИРЕКЦИЯ.

1974 чылда Чадаанаңың № 1 школазының 8 классын дооскан дутайында Афанасий Салчакович Ноябрьге тывыскан «Б № 568154» дугаарлыг хереченден ону күш чок деп санаар.

ЧОДУРААА

Бистиң суурувусту Чодураа дээр. Болхозувусту база «Чодураа» деп адаап. Бо-ла чораан бодап келиримге, бистиң суурувус мышкаш чараш, ындыг каас чурумалдыг чер чок мышкаш. Өскен-төрээн чери кижиге эң-не эргим болбайн аап. Кижи — чуртум, аң — турлаам дээр ийикпе.

Суурувустуң хүн үнер чүгүн куду аззы Белдырганныг деп чиңге кара хем кыш, чай чокка могаэр-шылаарыл безин уттупкан кыңгырадыр ырдан бадып чыдар. Ыяштарның будуктары соокка шыдашпайн, дазырткайның турда, Балдырганның суу улам кара апарган, кыры бусталып, дириг чүве дег, бургурадыр тыныи каап, шулурткайның чыдар. Ооң шан-туманындан-на ындыг боор ийин оң, эрик дургаар бөкпек-бөкпек талдар, хадыннар, чодураалар моңгүнелчек хыраа-ожук-биле оргбейтир шыптыныпкан, шөлээп, ылым-чылым апарган тургулаар.

Чодураалар чечектелип турда, кидип-не хек эдип турда, бистиң суурувуска оода чаңгыс катап келген болзунза аар, эргим өңнүк. Кайы хире амырап, өөрүп турар ирги сен ыйнаан. Суурувус долгандыр каас-чараш чодураа деп үнүп үнмээн чер барык чок. Кудумчуларывыста-даа чодураалар-ла, бажыңнарывыс соңгаларының дужунда-даа чодураалар-ла! Майда көөр болзунза, долгандыр хөвеп азып каан чүве дег ак-ла чайт. Арыг чаагай салгыы-сырын-биле холушкан чодураазыг чаагай чытты хөрээп доллур тынын-ла ханмас сен. экизин чүү дээр!..

Мен билип кээримге-ле, кожавыс Доржулдай сугнуп бичии кара сырбык чаштарлыг, долбанныг чаактыг уруу бар чүве. Колдуунда үе-черге-ле турган боор бис. Эр кижи болгаш-ла мен оон узун, улуг ышкаш көстүр мен. А Чодураның карактары улут-улуг, сактырга, шыкта кожактыг ийи ала бызаалар-ла, олар артында чүгүртүленээш болгайлар.

Чодураа бичиизинде таандаа шүүттүг уруг чүве ийин. Оон оякталыр. дезер дээш шаамга-ла кирер мен. Өөрүм оолдар-биле ынаар-мынаар ойнап чоруур деп барганымда, оон чаштынып, падын бараар мен.

Чодураның авазы мени көрүп каанда, ана өштүг-биле домей-ле, меңээ мынча деп чагыыр:

— А-а, Борбак! Ойнаарыңда Чодураны элертип ал шикме. Мен ооң бажын ыраң, чашларын өрүп берейн. Тенек оолдар олче карбайнап, хапазын шиңме.

Иштимде Чодурааны хөлчок-ла аартыктап, «чоп көнчуг хоранныг уруг ыйнаан бо, ам база мени эдерери ол-дур көрем» деп шүгулдап бодавымза-даа, Чодураның авазынга мынча дээр мен:

— Ча-а, үгбай. Чодурааны үргүлчү көрүп чоруур мен.

Шынында. Чодураа оолдарга-даа базынгыраар хире эвес, орлан төл-ле болгай. Ооң садаалары хензиг бичии, эмишкеек ышкаш чиңге-чиңге. Бир эвес ол хорадап үнер болза, кара шоруң-на, шиң дыргактары-биле ажыш кылдыр дырбаптар. Ынчангаш суурүүң тенек оолдары оон карак чалданырлар...

* * *

Школага база кады «барып өөренген бис. Артында-ла чаңгыс класска өөренип кирдивис. Олурар партавыс база чаңгыс апарган.

Башкы классче кирип кээрге, шуптувус хойган таанпар дег, тиг кылдыр тура халышкаш. оон-биле меңдилештивис. Чүгле Олчатай олурган партазындан ковайын турбайн, ыглап олурган.

— Канчап бардың, Олчатай?— деп, башкы айтырган.

Былчак арынныг Олчатай:

— Чодураа чаагымны дырбапты — деп хомудады.

Ам башкының караа Чодураада барган. Оларны мен көөрүмге, чазык-чаагай, буянныг болду.

— Ол кижиниң чаагын чүге дырбадың, Чодураа?

— Борбак-биле кады олуруп алырымга, тенек оол-дур, башкы.

— Чүү деп сөгледи ынчаш?

— Борбак. Чодураа деп алгырып-ла турду, башкы.

Класс чир-шөп дүшкеп. Башкы база шыдавайн каттырыпкан. оон соонда башкывыс бистиң арыннарывысче чазык-чаагай көргеш:

— Өөреникчи улус тенек болбас урутлар. Моон соңгаар чурум үревенер — деп чагып каан.

Ооң соонда узун дылдыг урутлар Чодураа-биле мени «Кожактыг молдургалар», «Борбак чодураа» деп-даа шоолуп турганнар. Хоранныла кончуг чүве ийин. Хейделе Чодураапы: «Кижиден чоп алырылбас чавана сен!» деп сөглегилээр-даа мен.

Бир-ле эртен:— Школаже барбас мен — дидим.

— Школаже чүге барбас кижи сен, Борбак?— деп шыгыы айтырды. Ачамның хавааи көөрүмге, нара-кара булуттар аай-дедир диргелип чыылган улуг кара тайганың бажы дег, артында дүгдүнчек болду.

— Оолдар кижини Борбак-Чодураа деп сөглээр, ыянчыг чүве-дир — дидим.

Көрүп олурарымга, ачамның арны чырып кыпкы берген ышкаш каттырымзап чоруй, авамче элдек көрдү.

Авам хүлүмзүрүй каапкаи:

— Борбак-Чодураа дээрге харын чараш чүве ышкажыл. Мен-не болза харын амыраар ийик мен — дээш, экизи ажыда иткеш, кыйгырды.

— А-а, Чодураа, бээр келем, уруум!..

— Чаа-а, бердым-на — дээп урутнуң чиңге үнү дыңналган...

* * *

Күскээр чайын суурувус мурнунда арыгда чодураалар быжып чорда, Чодураадан дезер, ооң караанга көзүлбес дээш шаанга-ла кирер мен. Оолдар-биле кады кайнаар-даа дезе бээримге, ол мени дораан-на тып алыр.

Ол мени көрүп каап-ла:

— Меңээ дуу ол бышкан кара чодурааларны дүжүрүп бээйт, Борбак — дээш зөрежип-ле үнер. Ооң улуг, борбак кара-кара карактары турган чодурааның шыпшык бажында барган турар.

Ооң аайындан эртер эвес мен. Дораан-на селбер кара-хүрең чодурааның бажында камныг орар мен. А Чодураа мээң адаамда ийи холу-биле доскан турар.

Чылдар билдирбейн барган. Бир билип кээримге-ле, он дугаарны доозар деп барган тур бис. Чодураа-даа оскен. Чараш-ла уруг болган. Үем-чергем оолдарның караа чүгле ында апаргаанар! Олар мени «Борбак-Чодураа» деп база катап шоодар болза көрем дээш күзээримге-даа, сураг баргаанар.

Чодураның хоюг кара-кара карактарын көрүп каапкымда, эдим-чүрээм эстир чазар. Турган-на черимге кежээлеп бээр мен.

— Кижи үзе кайгап каапты. Борбак—деп, Чодураа хүлүмзүреп каар.

Чодурааны көрүп каап, эрес-соруум кыптыгып-ла үнер. Кичээлдерге суг белеткенирим дендей бээр. Бир-ле билдирбес хүүлгаазын улуг күш мени хостут-шөлээп, аас-кежиктиг кылдыр башкарып киргиптер. Чүгле Чодурааны бодап келгеш, ол дугаарны доозарының экзаменнерин тас кылдыр тудуп үнген мел. Башкыларым безип мени кайгап каап.

Чодурааны бодап чораап, ооң хөглүг чүгээ-домаан, чазык каткызын дыңнап чораап, уругнуң эргелиг, угаанпыг хоюг кара карактарын көрүп, оларга чассың чораап, ажай-буурул Саян сыннарында ажыр үштүм. Эртем-бидигни-даа чедип алдым.

Чодураа-даа, мен-даа ам төрээн колхозувус «Чодураада» омак-хөглүг, аас-кежиктиг апарган чедип келдивис. Кайывыс-даа агроном бис.

Ах, чалыы назынымның чодураалары чараш-ла-дыр силер! Силерниң чаражыңар мээң ынак сарыым Чодураның арын-шырайында болуп хуула бергени ол ирги бе?

Х. ОЙДАН-ООЛ.

Чоокта чаа пайысылаалдың өөредилге черлериниң улусчу фестивалының концерттериниң көрүлдези болуп эрткен. Аңаа киришкен коллективтерден башкы училищезиниң бот-тывынгыр артистериниң музыка башкызы М. Кертик-оолга удуртқан хылдыг хөгжүм оркестри жюриниң эки деп үнелелин алган. Ол ылаңгыя тыва кожамыктарның янзы-бүрү аялгаларын сонуургаткыг кылдыр ойнаан.

ЧУРУКТА: башкы училищезиниң хылдыг хөгжүм оркестриниң киржикчилери.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Демниг бис

Өскен черим Тываңга
Өшүктерим келзиңнер.
Өскелеспес найырал
Өндүр бедик быжыкеың.

Акы-дуңма шайлажып,
Ажыл-ишин хөөрешеин.
Аралажып чолугуп,
Амыр тайбың чурттазын.

Ырак, бертке торулбас
Чаныш билбес күштүг бис.
Ыры-биле үгленген
Чаңгыс сорук демниг бис.

О. СУВАКПИТ.

СЕҢЭЭ АЛДАР

Чалбыраштыг часкы даң бооп хуулуп алгаш,
Чалбак, делгем Төрээн чуртту эргизе деп,
Дзөңүден тептингелек чоруур шаамда
Эчис күзел төрүттүнгеш, ужуккан боор.

Дээрде хүшүүн хереллери сагыжымга
Дээктиг сыдым аргамча бооп чораан үе.
Ушкан күштүң чалгыны дег
дагжавышаан,
Угаанымда балалбас ис арттырып каан.

Ырлаан хектиң өткүү, хоюг аллгазы,
Ыржым үрээп дамырактың шулураажы
Даңны уткуй кызаңнады саглаңнашкан
Дая чечээ ол-ла хевээр сеткилимде.

Сургууладуа кады кирер кожам кызы
Чүчак тонун этин ажыр өктап алган
Шонган хүнге дөгеленген бойдус
байлаа —
Шончалайны казып бер деп
зорешпишаан...

Чүгүрүктү сыдымнаптар апаргаштың
Чүген сугдуун кыңгырады челзип тура,
Чараш кыстың бердингенин эскерип
каап,
Часкы шагга ынакшылым киткеп үнгеп.

Часкы бодал эгээртинмес терең хем-не
Чалгып келир күзел-биле таан байлак.
Ындынналган ыры-шоорну төрүп турар
Ынакшылдың мөңге чазы, сеңээ алдар!

М. ДОРЖУ.

Сонуургактарга

Балык бажыңнары

ТОКИО. Японияның дыка хөй электроэнергетика комиссиялары арматураның аарацшаарап чиңге демирдерии-биле шыптынган тургулаар демир-бетон чагыларны чок кылыр дээш хемчет алган. Бир чыл дургузунда бок төгер черге 10 муң ажыг чиңге демирлерлиг чагылар чыылган.

Омаадзаки хоорайның балык тудар кооперациязы ол айтырыгны бир янзы шиитширээн. Ол кооператив үрелген демир-бетон чагылардан балыктарга «бажың» тудуп эгелээн. Тускай балык фермазы тургузар талазы-биле япон балыкчылар алды чыл арга-дуржулгалыг. Ону кыырда олар эрги судноларын бир черге суг дүвүнче киир салгылаптар тургаи. Ынчангаш «бажыңнарны» оларның кырынга тудар. Ылаңгыя үрежир үеде балыктар аңаа чайгаар-ла эндере чыгы бээр. Ынчалза-даа күштүг шуурганнар үезинде шак ол кылымал «бажыңнар» бустугулап каар турган. Ону чоорту быжыг, таарымчалыг кылдыр тудуп алырының аргазы бар. Бетон чөленгиштерии тудуштургаш, суг дүвүнүп кайда-бир таарымчалыг черинче салып кириптер. «Сонуургак» балыктар ону иминейдир үгленп кээр.

В. КЛЕНОВ.

* * *

Билзектээри

ЛИМА. Перунуң эрик кыдыының суглары сардина деп балыктар-биле байлак. Ол талазы-биле Перу делегейде бирги черни эзлеп турар.

Перу специалистер Оожум океанның чамдык черлериниге ол балыктарга хамаарыштыр шинчилел ажылын чоруткан. Сардина бүрүзүнге номерлиг хензиг демирлер быжыглаап салганнар. Океанче 45 муң ыдыг балыктарны салып киргеп. Ол шинчилел ажылы черу океанологтарга сардиналарның өзүл тараарының оруун тодарадырынга дузаны чедирер.

Тутқан чаңгыс-ла сардина дээш 50 акша-төгерик шаңнал кылдыр тыпсырып Перунуң далай институлу балыкчыларга чарлаан. Чурттуң мурнуу чүгүнде бир хоорайның чурттакчызы билзектеп каан 400 сардинаны тутнаш, хөй акша шаңналды алыр аас-кежиктиг болган.

БАЙЫРЛАЛ ХҮННЕРИНДЕ

МАЙ 1-ДЕ ажылчы чонпарның чыскаалы эртен 10 шакта эгелээр.

Ча адарының талазы-биле хоорайның бирги чери дээш маргылдаа 14 шакта болур. Байырлалдың эң солун маргылдааларының бирээзи—**«Шын» солуннуң шаңналы дээш** хууда бирги чер талазы-биле хүреш маргылдаазы. Бо солун маргылдааны олла хүн 14 шактан эгелеп көрүп болур силер. Волейболга близ-маргылдаа 16 шакта эгелээр.

МАЙ 1-ДЕ хөгжүм-шии театрынга аныяктар кежээзи 20 шакта эгелээр. «Енисей» Культура бажынынга № 3 АТБ-ниң база туулбу заводунуң мурнакчылары-биле «Күш-ажылдың маадырларынга төлептиг болуңар» деп темалыг кежээ эгелээр.

МАЙ 2-ДЕ паркка маргылдаазлар уламчылаар. Футболга «Спартак»—«Динамо» командаларның ужуражыышкыны 16 шакта болур. Күш-культура коллективтериниң аразынга баскетболга близ-маргылдаа 11 шакта эгелээр. Ол-ла хүн «Совет Тываның 5 чылы» стадионга суш-культура коллективтериниң аразынга үш бөлүк аайы-биле чиик атлетика талазы-биле эстафета 11 шакта эгелээр.

Ол кежээ хөгжүм-шии театрынга К. Кудажының «Инчеек» деп шиизи 17 шакта болур. Политиктиг чырыдыышкын бажыныига лилипуттар ансамблиниң улуг концерти дөрт катап болур: урулларга— 12, 14, улуг улуска—18, 20 шактарда болур.

Дыштаныр хүн штабы.

ЧАСТЫҢ БАЙЫРЛАЛЫ-БИЛЕ

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторчуң 2-24-63, редакторчуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда киллизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал киллизиниң 2-37-13, культура киллизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетпүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг киллистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейи барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17116 ЧАГЫГ № 1322.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00360